

Programma Specialistische cursus Transculturele systeemtherapie

Programma dag 1: Kennismaking met transculturele systeemtherapie

10:00-11:30	Culturele kennismaking studenten en docenten d.m.v. een aantal verbale en non-verbale kennismakingsoefeningen. M.b.v. Vragenlijst 'culturele kennismaking' en kennismaking met 'familie verhalen spel'.
11:30-11:45	Introductie van de cursus, opzet van de lessen. Bespreking van reflectieverslagen na iedere lesdag en toelichting toets. Bespreking huiswerkopdrachten volgende twee bijeenkomsten: <ul style="list-style-type: none"> o voor dag 2: Een 'familiewapen' tekenen o voor dag 3: Een roman van de 'vreemde ander' lezen, bij voorkeur van een auteur uit een andere etnische groep dan die van jezelf. Beschrijf daarbij wat je raakt
11:45-12:00	Pauze
12:00-12:15	Uitwisseling verwachtingen en wensen t.a.v. de cursus
12:15-12:30	Inleiding: Wat is kenmerkend voor de transculturele benadering. Van systeemtherapie naar transculturele systeemtherapie
12:30-13:00	Reflectie op eigen culturele bagage. Hoe werd in je familie naar de 'vreemde ander' gekeken. Welke regels waren er, wat heb je onderschreven, waar heb je afscheid van genomen. Filmfragment: oud worden ver van huis. In tweetallen bespreken, uitwisseling in de groep.
13:00-14:00	Lunchpauze
14:00-14:45	Literatuurbespreking. Kennis van cultureel-antropologische modellen. Bespreking van en reflectie op de gelezen literatuur. Uitleg en verdieping van theorie door de docenten
14:45-15:15	Rollenspel a.d.h.v. casus, gericht op het kunnen aangaan van een werkrelatie in een multiculturele context. Bespreking praktijkvoorbeelden. Voorbereiden systemische vragen in subgroepen, met (extra) aandacht voor de transculturele aspecten.
15:15-15:30	Pauze
15:30-16:00	Rollenspel van 'therapeuten en systeemleden', waarbij de 'therapeuten een beroep kunnen doen op hun 'team'.
16:00-16:45	Nabespreking rollenspel, met o.a. aandacht voor: <ul style="list-style-type: none"> - Uitwisseling ervaringen van de 'therapeuten' en ervaringen van de 'systeemleden'. Hoe raakte het rollenspel de 'observatoren', wat was herkenbaar voor hen. - Wat draagt bij aan het creëren van een werkrelatie in een multiculturele context, invloed van de therapeuthouding - Wat draagt bij aan het creëren van een gastvrij klimaat
16:45-17:00	Afronding/evaluatie. Huiswerk voor volgende keer: Tekenen 'familiewapen'

Programma dag 2: De therapeut zelf

10:00-10:30	Warming-up en terugkoppeling. Tekening 'familiewapen'. Uitwisseling in de hele groep. Hoe was het om dit te maken en mogelijkheden therapeutisch gebruik bespreken.
10:30-11:00	Reflectie: Wie is je vader/wie is je moeder? Beschrijf een gewoonte van vaders- en moederszijde, die tot verschillen of geschillen leiden Wat zijn je 'heilige huisjes'. Bewust zijn van de invloed van vanzelfsprekendheden en overtuigingen
11:00-11:30	Literatuurbespreking
11:30-11:45	Pauze
11:45-12:00	Inleiding (aanvullend en verdiepend op de literatuurbespreking): Professioneel is ook persoonlijk en het persoonlijke is ook professioneel. Van innerlijke dialoog naar een constructieve externe dialoog, met bewustzijn van de culturele aspecten van de communicatie en interactie. Welke valkuilen kom je tegen in het transcultureel werken.
12:00-13:00	Oefening: Aan de hand van casuïstiek verkennen eigen, ook cultureel bepaalde, innerlijke dialoog en hoe dit in een constructieve externe dialoog te brengen. Verkennen eigen valkuilen In drietallen, uitwisseling in de groep. Een van de casussen 's middags inbrengen in het rollenspel.
13:00-14:00	Lunchpauze
14:00-15:15	Oefening: Stilstaan bij en uitwisseling over ieders ' <i>signature theme</i> ' aan de hand van de ' <i>guide to identifying your signature theme</i> ' uit de appendix bij het artikel ¹ van Harry J. Aponte and Karni Kissil. 'Your signature theme grew and developed in a particular environment, under particular circumstances. You will find it there—complex factors that came together to give your signature its very personal character (e.g., your family relationships, your personal relationships, your ethnicity and race, your culture and spirituality, your socioeconomic circumstances, etc.) <u>Look for your signature theme there</u> '.
15:15-15:30	Pauze
15:45-16:45	Rollenspel a.d.h.v. een casus (van een cursist): gesprek met een systeem, met aandacht voor transculturele aspecten in de communicatie, het op constructieve wijze inbrengen van <i>selfdisclosure</i> , voor de lichaamstaal en (culturele) verschillen daar in. Innemen van de <i>not-knowing</i> positie
16:45-17:00	Afronding/evaluatie. Voor volgende keer: Presentatie van een roman van de 'vreemde ander' voorbereiden.

¹ Aponte, H.J., & Kissil, K. (2014). 'If I can grapple with this I can truly be of use in the therapy room': using the therapist's own emotional struggles to facilitate effective therapy'. *Journal of Marital and Family Therapy*, 40, 152-164

Programma dag 3: Taal

10:00-10:30	Warming-up en terugkoppeling Namenspel: betekenis van je naam. Naam en een beweging/gebaar
10:30-11:30	Presentaties van een roman van de 'vreemde ander'. Roman bij voorkeur van een auteur uit een andere etnische groep. Korte presentatie (vijf minuten), waarin niet een verslag van de inhoud wordt gegeven. Het gaat om een reflectie op wat je het meest heeft geraakt.
11:30-11:45	Pauze
11:45-12:15	Vervolg presentaties van een roman van de 'vreemde ander' Uitwisseling in de groep: Wat raakt je in het verhaal van de ander, wat neem je mee voor je eigen leven en werk.
12:15-13:00	Interculturele communicatie: <ul style="list-style-type: none"> ○ Wat is het dominante discours over migranten binnen de instelling ○ Invloed van taal op je manier van kijken ○ lichaamstaal; non-verbale begroeting vanuit verschillende culturen, aandacht voor spanning.
13:00-14:00	Lunchpauze
14:00-14:30	Literatuurbespreking
14:30-14:45	Inleiding (aanvullend en verdiepend op de literatuurbespreking). Verbale en non-verbale communicatie, valkuilen van de interculturele communicatie. taalverschillen overbruggen in de systeemtherapie, structuur van de taal. Verbale en non-verbale kenmerken/verschillen van taal. Werken met een tolk.
14:45-15:00	Pauze
15:15-15:30	DVD VPRO 'Niet van hier': hoe moeilijk het is om Nederlands te leren
15:30-16:15	Interculturele oefening (of rollenspel): gesprek voeren met de ander vanuit moedertaal. Spreken in een andere taal: aandacht hebben voor de non-verbale verschillen, houding, gebaren, intonatie, volume, tempo
16:15-16:45	Filmfragment en uitwisseling over filmfragment. Bijvoorbeeld: <ul style="list-style-type: none"> ○ Lera Boroditsky: <i>How language shapes the way we think</i> ○ Illustratie van valkuilen in de interculturele communicatie: <i>Cross talk</i> ○ Fragment uit de film '<i>Lost in translation</i>' ○ Fragment uit '<i>Friends</i>'
16:45-17:00	Afronding/evaluatie. Voor volgende keer: Werken aan eindtoets voorbereiden. Eigen transcultureel genogram maken.

Programma dag 4: Familiecultuur en familiegeneraties

10:00-10:30	Warming-up en terugkoppeling Filmfragment: McGoldrick
10:30- 11:00	Literatuurbespreking
11:00-11:15	Inleiding (aanvullend en verdiepend op de literatuurbespreking). Ik en wij cultuur. Transcultureel genogram: voorouders, krachtbronnen, gezagsdragers, gender, grootfamilie, religie, spiritualiteit.
11:15-11:30	Pauze
11:30-12:30	Oefening transcultureel genogram: <ul style="list-style-type: none"> ○ In tweetallen, wisselend luisteraar en verteller ○ Aan de hand van contextuele, transculturele vragen het genogram van de ander bespreken en aanvullen. ○ Met daarbij aandacht voor betekenisgeving, het creëren van een veilige, uitnodigende context en het voeren van het gesprek vanuit een open, op dialoog gerichte houding. ○ Uitwisseling in de hele groep
12:15-13:00	Voorbespreking eindtoets: <ul style="list-style-type: none"> ○ het maken van een creatieve eindopdracht waarin de opgedane kennis wordt geïntegreerd of het schrijven van een essay (7-12 pagina's) over een van de onderwerpen uit de cursus ○ In subgroepen ideeën uitwisselen, belemmeringen bespreken
13:00-14:00	Lunchpauze
14:00-14:15	Inleiding over de narratieve methodiek van de <i>Tree of life</i>
14:15-15:30	Oefening <i>Tree of life</i> : <ul style="list-style-type: none"> ○ Familieverhalen verkennen met behulp van de <i>Tree of Life</i>. ○ Therapeutisch gebruiken van de <i>Tree of Life</i> a.d.h.v. casuïstiek
15:30-15:45	Pauze
15:45-16:15	Reflectie op transculturele aspecten: voorouders, krachtbronnen, gezagsdragers. Voorouder meditatie kracht/steunbron, verbondenheid
16:15-16:45	In de ruimte opstellen van familie/familieportret, van landen, van culturen van herkomst
16:45-17:00	Afronding/evaluatie. Voor volgende keer: <ul style="list-style-type: none"> ○ inbrengen praktijkcasus, systeem waarin migratie, transitiefasen, beschermjassen, (her-) inbedding een rol spelen ○ nagaan of er mensen zijn die de film van Marie Rose Moro al hebben gezien. Eventueel kiezen voor andere film op dag 5.

Programma dag 5: Migratie als transitie

10:00-10:30	Warming-up en terugkoppeling. Geleide fantasie: neem voor jezelf een bijzondere verhuizing die veel invloed in je leven heeft gehad in gedachten. Uitwisseling hierover in de groep.
10:30- 11:00	Literatuurbespreking
11:00-11:15	Inleiding (aanvullend en verdiepend op de literatuurbespreking). Migratie als transitie, migratie als bijzondere levensfaseovergang. Her-inbedding, <i>enveloppement</i> . Liminele kwetsbaarheid van migranten, migratie en psychopathologie en implicaties voor de hulpverlening
11:15-11:30	Pauze
11:30-12:30	Film: 'Ik droomde van een grote watervlakte'. Ervaringen van prof. dr. Marie Rose Moro en haar team in Frankrijk. Eventueel andere film. Uitwisseling in de groep. <ul style="list-style-type: none"> ○ Gebruik van en ervaring met <i>outsider witness</i> (M. White) gesprekken. De toehoorders en 'getuigen' werken als 'erkenning' en 'bestaansrecht gevend' aan het verhaal.
12:30-13:00	Reflectie op de invloed van migratie: <ul style="list-style-type: none"> ○ factoren die het migrant zijn gecompliceerd maken: racisme, discriminatie, onrecht negatieve beoordelingen, het veranderde beleid rond migratie als stress factor, onduidelijke verwachtingen rond integratie ○ positieve en negatieve in- en uitsluiting ○ veerkracht
13:00-14:00	Lunchpauze
14:00-15:30	Bespreking eigen (migratie-) praktijkcasus in subgroepen: <ul style="list-style-type: none"> ○ Wat is de invloed van de migratie? ○ Hoe kan je ruimte maken voor het verhaal van de migratie? ○ Welke transitiefases herken je? ○ Herkennen van 'beschermjassen'? <p>Uitwisseling in de hele groep: Hoe kan met het systeem mogelijkheden tot inbedding worden verkend. Mogelijk: uitspelen in rollenspel.</p>
15:30-15:45	Pauze
15:45-16:45	Vragenlijst Migratie (Audrey Ellenwood) In tweetallen bij elkaar afnemen en bespreken Uitwisseling in de groep
16:45-17:00	Afronding/evaluatie. Voor volgende keer: Inbrengen praktijkcasus rond geloof en spiritualiteit

Programma dag 6: religie en spiritualiteit

10:00-10:30	Warming-up en terugkoppeling. Openingsritueel, bijvoorbeeld met klankschaal
10:30 – 11.45	Reflectie op de betekenis van geloof, spiritualiteit, rituelen: <ul style="list-style-type: none"> - Wat wil je delen of doorgeven, d.m.v. kaarsritueel - Docenten nemen voortouw met het delen van een persoonlijke ervaring over eigen geloof- en spiritualiteit. - Uitwisseling van ervaringen waarin inbreng van spiritualiteit het gesprek op gang bracht of juist niet.
11:45-12:00	Pauze
12:00- 12:30	Literatuurbespreking
12:30-12:45	Inleiding (aanvullend en verdiepend op de literatuurbespreking). Religie en spiritualiteit systemisch bekeken. Religie en spiritualiteit als betekenisgeving. Spiritualiteit in de professionele relatie. Verschillen in ziektebeleving. Gebruik van rituelen
12:45-13:00	Reflectie op de invloed van de omgeving op de ontmoeting met cliënten, zoals de inrichting van de wachtkamer, de therapiekamer en de balie
13:00-14:00	Lunchpauze
14:00-15:15	Oefening: <ul style="list-style-type: none"> o Neem een situatie of casus waarbij sprake is van een transitie/stagnatie. o Bedenk een ritueel en/of ceremonie (verzoening, afscheid, overgang, bestemming, reiniging e.d.) als therapeutische interventie o In subgroepen: bedenk een afscheids-, verzoenings-, inbeddings-, transitie- of initiatieritueel als therapeutische interventie aan de hand van een situatie of casus o Presentatie ritueel aan de groep
15:15-15:30	Pauze
15:30-16:00	Reflectie en attitude therapeut m.b.t. geloof, spiritualiteit, rituelen: <ul style="list-style-type: none"> o Uitwisseling eigen geloofsvragen o Uitwisseling van ervaringen met casuïstiek die emotionele weerstand bij je oproepen en hoe daar mee om te gaan. o Uitwisseling van ervaringen waarin inbreng van spiritualiteit het gesprek op gang bracht of juist niet o Wat is het de dominante discourse over geloof binnen de instelling en hoe vertaalt zich dat in de houding ten opzichte van cliënten?
16:00-16:45	Oefening systemisch, narratief en dialogisch gesprek voeren op het gebied van geloof, spiritualiteit, ziekte en gezondheid a.d.h.v. casuïstiek: <ul style="list-style-type: none"> o In subgroepen, rollenspel o Ruimte maken voor verhalen over religie en spiritualiteit o Ruimte maken voor ziektebeleving en verklaringen voor problemen die breder liggen dan medische en psychologische verklaringen
16:45-17:00	Afronding/evaluatie Afscheidsritueel met de groep

Programma dag 7: Toets, eindpresentaties, evaluatie en afsluiting

10:00-10:30	Warming-up en terugkoppeling.
10:30-11:00	Literatuurbespreking De professional en zijn professionele systeem
11:00-11:30	Eindpresentaties creatieve eindopdracht of een essay: <ul style="list-style-type: none"> ○ Reflectieve uitwisseling met docenten en cursisten, raakt je in het essay/de presentatie van je medecursist
11:30-11:45	Pauze
11:45-13:00	Eindpresentaties <ul style="list-style-type: none"> ○ Reflectieve uitwisseling met docenten en cursisten, raakt je in het essay/de presentatie van je medecursist
13:00-14:00	Lunchpauze
14:00-15:15	Eindpresentaties <ul style="list-style-type: none"> ○ Reflectieve uitwisseling met docenten en cursisten, raakt je in het essay/de presentatie van je medecursist
15:15-15:30	Pauze
15:30-17:00	Evaluatie en afsluiting <ul style="list-style-type: none"> - Wat heeft de cursus in professioneel en persoonlijk opzicht gebracht